

ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Силабус навчальної дисципліни
Старослов'янська мова



ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ ФІЛОЛОГІЧНИЙ

ЗАТВЕРДЖУЮ



Декан філологічного факультету

І.С. Бондаренко

«22» серпня 2025

СИЛАБУС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

СТАРОСЛОВ'ЯНСЬКА МОВА

підготовки бакалавра

денної форми здобуття освіти

освітньо-професійна програма Українська мова та література

спеціальності 035 Філологія

спеціалізація 035.01 «Українська мова та література»

галузі знань 03 Гуманітарні науки

ВИКЛАДАЧ ІЛЬЧЕНКО І.І., кандидат філологічних наук, доцент

Обговорено та ухвалено
на засіданні кафедри української мови

Протокол № 1 від «22» серпня 2025 р.
Завідувач кафедри української мови

Погоджено
Гарант освітньо-професійної програми

Р. О. Христіанінова

Н. В. Горбач



Зв'язок з викладачем (викладачами):

E-mail: irynailchenko2017@gmail.com

Сезн ЗНУ повідомлення: <https://moodle.znu.edu.ua/course/view.php?id=2618>

Телефон: 0672707926, 0662084288,

Інші засоби зв'язку: Telegram

Кафедра української мови (2 навчальний корпус, ауд. 237)

1. Опис навчальної дисципліни

Метою вивчення навчальної дисципліни «Старослов'янська мова» є осмислення явищ і закономірностей розвитку сучасної української мови, як і інших слов'янських через вивчення давньої мертвої мови. Курс допомагає розпізнанню старослов'янських запозичень в українській мові та старослов'янським в художньому дискурсі багатьох письменників.

Завдання: ознайомити студентів з фонетичним ладом, лексичним складом, морфологією та синтаксисом старослов'янської мови другої половини IX ст.; спираючись на факти старослов'янської мови, подати відомості про реконструйовану праслов'янську мову, з якої розвинулися сучасні слов'янські мови; сформулювати переконання, про мову як продукт тривалого історичного розвитку, отже факти її сучасного стану слід шукати в її витоках.

Старослов'янська мова дисципліна циклу професійної підготовки спеціальності. Ко дисципліни ППС 2 Вступ до мовознавства. Здобуті після вивчення дисципліни знання, уміння і навички необхідні для вивчення дисциплін ППС 4 Історична граматики української мови, ППС 6 Сучасна українська мова.

Паспорт навчальної дисципліни

Нормативні показники	денна форма здобуття освіти	заочна форма здобуття освіти
<i>1</i>	<i>2</i>	<i>3</i>
Статус дисципліни	Обов'язкова	
Семестр	4 -й	-й
Кількість кредитів ECTS	6	
Кількість годин	180 год.	
Лекційні заняття	30 год.	год.
Практичні заняття	30 год.	год.
Самостійна робота	120 год.	год.
Консультації	Сезн ЗНУ, ZOOM	
Вид підсумкового семестрового контролю:	екзамен	
Посилання на електронний курс у СЕЗН ЗНУ (платформа Moodle)	https://moodle.znu.edu.ua/course/view.php?id=2618	

2. Методи досягнення запланованих освітньою програмою компетентностей і результатів навчання

Компетентності/ результати навчання	Методи навчання	Форми і методи оцінювання
1	2	3
ЗК-6 Здатність до пошуку, опрацювання та аналізу інформації з різних джерел. СК-1 Усвідомлення структури філологічної науки та її теоретичних основ. СК-2 Здатність використовувати в професійній діяльності знання про мову як особливу знакову систему, її природу, функції, рівні. СК-3 Здатність використовувати в професійній діяльності знання з теорії та історії української мови. СК-6 Здатність вільно, гнучко й ефективно використовувати українську мову в усній та письмовій формах, у різних жанрово-стильових різновидах і регістрах спілкування (офіційному, неофіційному, нейтральному), для розв'язання комунікативних завдань у різних сферах життя. СК-7 Здатність до збирання й аналізу, систематизації та інтерпретації мовних, літературних, фольклорних фактів, інтерпретації тексту українською мовою. СК-8 Здатність вільно оперувати спеціальною	Пояснювально-ілюстративний (інтерактивна лекція, лекція з мультимедійною презентацією; проблемна лекція); частково-пошуковий (бесіда); репродуктивний (робота з навчально-методичною літературою); інтерактивні (рольові ігри, тренінгові вправи).	Поточні контрольні заходи: виконання самостійних, контрольних та тестових завдань системі Moodle, підготовка презентацій, виступи на практичних заняттях, виконання практичних завдань, тести, індивідуальні завдання. Підсумкові контрольні заходи: екзамен.



термінологією для розв'язання професійних завдань. ПРН 7 Розуміти основні проблеми філології та підходи до їх розв'язання із застосуванням доцільних методів та інноваційних підходів. ПРН 8 Знати й розуміти систему мови, загальні властивості літератури як мистецтва слова, історію української мови і літератури, що вивчаються, і вміти застосовувати ці знання у професійній діяльності. ПРН 9 Характеризувати діалектні та соціальні різновиди української мови, описувати соціолінгвальну ситуацію. ПРН 10 Знати норми української літературної мови та вміти їх застосовувати у практичній діяльності. ПРН 12 Аналізувати мовні одиниці, визначати їхню взаємодію та характеризувати мовні явища і процеси, що їх зумовлюють. ПРН 14 Використовувати українську мову в усній та письмовій формі, у різних жанрово-стильових різновидах і реєстрах спілкування (офіційному, неофіційному, нейтральному), для розв'язання комунікативних завдань у побутовій, суспільній, навчальній, професійній, науковій сферах життя. ПРН 16 Знати й розуміти основні поняття, теорії та концепції обраної		
---	--	--

філологічної спеціалізації, уміти застосовувати їх у професійній діяльності. ПРН 17 Збирати, аналізувати, систематизувати й інтерпретувати факти мови й мовлення й використовувати їх для розв'язання складних задач і проблем у спеціалізованих сферах професійної діяльності та/або навчання.		
--	--	--

3. Зміст навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1. Графіка.

Тема 1. Головні відомості про старослов'янську мову, етногенез слов'ян та їх писемність.

Головні відомості про старослов'янську мову. Питання про етногенез слов'ян, походження терміну «слов'яни», теорії прабатьківщини слов'ян. Праслов'янська мова. Живомовна основа старослов'янської мови. З історії наукового дослідження старослов'янської мови.

Тема 2. Історія створення письма у слов'ян.

Проблема дохристиянського письма у слов'ян. Історія створення письма у слов'ян. Життя і діяльність Кирила і Мефодія. Дві азбуки: глаголиця і кирилиця. Діакритичні (надрядкові) знаки. Особливості кирилических букв: носових, редукованих.

Тема 3. Пам'ятки слов'янського письма.

З історії слов'янської палеографії. Загальна характеристика пам'яток за назвою, змістом, азбукою та редакцією. Глаголическі пам'ятки. Кирилическі пам'ятки. Латинські пам'ятки.

Змістовий модуль 2. Фонетика старослов'янської мови

Тема 4. Звукова система старослов'янської мови II п. IX ст.

Найхарактерніші риси звукової системи старослов'янської мови. Система голосних. Загальна характеристика за місцем артикуляції, участю губ, тривалістю.. Сильна і слабка позиція редукованих Ъ, Ь. Система приголосних. Складотворні сонорні Р, Л.

Тема 5. Звукова система старослов'янської мови у порівняльно-історичному плані.

Особливості звукової системи індоєвропейської мови. Наголос у праслов'янській мові. Формування системи голосних праслов'янської мови. Формування системи приголосних праслов'янської мови. Найдавніші чергування голосних: якісні, кількісні. Монофтонгізація дифтонгів. Зміна дифтонгічних сполучень. Зміна сполучень **tort*, **toit*, **tert*, **telt*. Доля сполучень **or*, **ol* на початку слова. Зміни приголосних у кінці слова.

Тема 6. Перехідні палаталізації задньоязикових приголосних.

Перехідні палаталізації задньоязикових приголосних. Перша перехідна палаталізація. Друга перехідна палаталізація. Третя перехідна палаталізація. Доля приголосних у сполученні з наступним *j*.

Змістовий модуль 3. Фонетичні процеси у пам'ятках X-XI ст.

Тема 7. Звукові процеси старослов'янської мови в пам'ятках X-XI ст.



Зміни, пов'язані з долею редукованих голосних. Зміни, не пов'язані з долею редукованих. Початкові зміни носових голосних. Початки зближення артикуляції *ы* та *и*. Зміни голосних, зумовлені втратою інтервокального *ј*. Ствердіння приголосних. Спрощення африкат.

Змістовий модуль 4. Лексика

Тема 8. Пласти старослов'янської лексики

Походження старослов'янської лексики. Пласти лексики за походженням: грецька, латинська, давньоєврейська, тюркізми. Способи творення слів, найпоширеніші способи творення. Ономастична лексика.

Змістовий модуль 5. Морфологія.

Тема 9. Іменник

Граматичні категорії. Поділ іменників за типами відмінювання (давніми основами). Процеси змін іменного відмінювання

Тема 10. Займенник

Значеннєві розряди займенників, відмінювання займенників. Безродові займенники. Родові займенники.

Тема 11. Прикметник

Значеннєві розряди прикметників, творення прикметників. Короткі та повні прикметники, творення та відмінювання їх. Невідмінювані прикметники. Творення ступенів порівняння прикметників

Змістовий модуль 6. Дієслово

Тема 12 Дієслово

Граматичні категорії. Дієслівні основи. Класи дієслів. Форми теперішнього часу. Форми майбутнього часу. Форми минулого часу. Іменні (неособові) дієслівні форми.

Змістовий модуль 7. Службові частини мови

Тема 13. Службові частини мови

Прийменник. Первісні прийменники. Похідні прийменники. Сполучник і сполучне слово. Частка. Вигук.

Змістовий модуль 8. Синтаксис

Тема 14. Особливості синтаксису. Односкладні речення

Порядок слів у реченні. Типи речень за метою висловлення. Односкладні речення. Головні члени речення. Другорядні члени речення. Односкладні речення. Просте ускладнене речення. Двоскладні речення. Головні члени речення. Другорядні члени речення. Складні речення: складносурядні речення, складнопідрядні речення, безособові речення. Давальний самостійний.

4. Структура навчальної дисципліни

Вид заняття /роботи	Назва теми	Кількість годин		Згідно з розкладом
		о/д.ф.	з.ф.	
1	2	3	4	5
Лекція 1	Тема. <i>Головні відомості про старослов'янську мову, етногенез слов'ян та їх писемність</i>	2		<i>щотижня</i>

ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Силабус навчальної дисципліни
Старослов'янська мова



Лекція 2	Тема. <i>Історія створення письма у слов'ян</i>	2		
Практичне заняття 1	Тема. <i>Головні відомості про старослов'янську мову</i> Перелік питань: 1. Головні відомості про старослов'янську мову. 2. Питання про етногенез слов'ян. 3. Праслов'янська мова. 4. Живомовна основа старослов'янської мови. 5. Проблема дохристиянського письма у слов'ян. Історія створення письма у слов'ян. Дві азбуки: глаголиця і кирилиця. Діакритичні (надрядкові) знаки. Особливості кирилических букв: носових, редукованих. Завдання. Підготувати презентації на тему: 1. Життя та діяльність перших слов'янських просвітителів Кирила та Мефодія; 2. Слов'янські народи та мови. За збірником вправ І.О. Леута, В.І. Гончаров виконати вправи 2-6 (С. 13-14).	2		<i>1 раз на два тижні</i>
Самостійна робота	Тема. <i>З історії наукового дослідження старослов'янської мови.</i> Питання для розгляду 1. Перші дослідники слов'янської писемності. 2. Й. Добровський – основоположник слов'янської філології. Завдання для виконання: Конспект: Етногенез слов'ян (міграційна та автохтонна теорії).	10		
Лекція 3-4	Тема. <i>Пам'ятки слов'янського письма</i>	4		<i>щотижня</i>
Лекція 5	Тема. <i>Звукова система старослов'янської мови II п. IX ст.</i>	2		<i>щотижня</i>
Практичне заняття 2-3	Тема. <i>Характеристика пам'яток та їх звукової системи</i> Перелік питань: 1. Загальна характеристика пам'яток. 2. Найхарактерніші риси звукової системи старослов'янської мови. 3. Система голосних. Загальна характеристика за місцем артикуляції, участю губ, тривалістю.. Сильна і слабка позиція редукованих Ъ, Ь. 4. Система приголосних. Складотворні сонорні Р, Л. Завдання: За збірником вправ І.О. Леута, В.І. Гончаров виконати вправи 2-8 (с. 17).	4		<i>1 раз на два тижні</i>
Самостійна робота	Тема. <i>З історії слов'янської палеографії</i> Питання для розгляду: 1. З історії старослов'янської палеографії. 2. Пам'ятки глаголичні.	20		

ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Силабус навчальної дисципліни
Старослов'янська мова



	3. Пам'ятки кириличні. 4. Латиномовні пам'ятки. Завдання для виконання: підготувати презентацію однієї з пам'яток.			
Лекція 6	Тема. <i>Звукова система старослов'янської мови у порівняльно-історичному плані</i>	2		<i>щотижня</i>
Лекція 7	Тема. <i>Перехідні палаталізації задньоязикових приголосних</i>	2		<i>щотижня</i>
Практичне заняття 4-6	Тема. <i>Звукова система старослов'янської мови</i> Перелік питань: 1. Особливості звукової системи індоєвропейської мови. Наголос у праслов'янській мові. 2. Формування системи голосних праслов'янської мови. 3. Формування системи приголосних праслов'янської мови. 4. Найдавніші чергування голосних. 5. Перехідні палаталізації задньоязикових приголосних. 6. Доля приголосних у сполученні з наступним j. Завдання: За збірником вправ І.О. Леута, В.І. Гончаров виконати вправи 8-11 (с. 42); 28. 29 (С. 47).	6		<i>1 раз на два тижні</i>
Самостійна робота	Тема. <i>Монофтонгізація дифтонгів.</i> Питання для розгляду: 1. Зміна дифтонгічних сполучень. 2. Зміна сполучень *tort, *toit, *tert, *telt. 3. Доля сполучень *or, *ol на початку слова. 4. Зміни приголосних у кінці слова. Законспектувати статтю: Півторак Г.П. Занепад редукованих ъ, ь і його вплив на формування фонологічних систем слов'янських мов. <i>Мовознавство</i> , 1998. № 2–3. С.3-14.	10		
Лекція 8	Тема. <i>Звукові процеси старослов'янської мови в пам'ятках X-XI ст.</i>	2		<i>щотижня</i>
Лекція 9	Тема. <i>Лексика</i>	2		<i>щотижня</i>
Практичне заняття 7-8	Тема. <i>Звукові процеси старослов'янської мови в пам'ятках X-XI ст.</i> Перелік питань: 1. Зміни, пов'язані з долею редукованих голосних. 2. Зміни, не пов'язані з долею редукованих. 3. Початкові зміни носових голосних. 4. Початки зближення артикуляції ы та и. 5. Зміни голосних, зумовлені втратою інтервокального j. 6. Ствердіння приголосних.	4		<i>1 раз на два тижні</i>

ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Силабус навчальної дисципліни
Старослов'янська мова



	7.Спрощення африкат. Завдання: За збірником вправ І.О. Леута, В.І. Гончаров виконати вправи 1-6 (с. 49-50).			
Самостійна робота	Тема. <i>Походження старослов'янської лексики.</i> Питання для розгляду: 1.Пласти лексики за походженням. 2.Способи творення слів, найпоширеніші способи творення. Завдання для виконання: З'ясуйте, яке значення з наведених мають слова у конкретних прикладах старослов'янських пам'яток. За збірником вправ І.О. Леута, В.І. Гончаров вправа 1 (С. 51-52).	20		
Лекція 10	Тема. <i>Іменник</i>	2		<i>щотижня</i>
Лекція 11	Тема. <i>Займенник</i>	2		<i>щотижня</i>
Практичне заняття 9-10	Тема. <i>Самостійні частини мови. Іменник. Займенник.</i> Перелік питань: 1.Іменник. Граматичні категорії. 2.Поділ іменників за типами відмінювання (давніми основами). 3. Займенник. Значеннєві розряди займенників, відмінювання займенників. Безродові займенники. Родові займенники. Завдання: За збірником вправ І.О. Леута, В.І. Гончаров виконати вправи 4, 8 (С. 56); 29 (С. 62); 45 (С. 64); 3 (С. 67); 8 (С. 68).	4		<i>1 раз на два тижні</i>
Самостійна робота	Тема. <i>Процеси змін іменного відмінювання</i> Питання для розгляду: 1. Взаємодія іменників -*о основ та -*й основ; 2. Відмінювання іменників чоловічого роду: - *jo та -*ї основ; 3. Іменники консонантних основ. Завдання для виконання: Морфологічний аналіз іменників з уривка 4 (с. 137) за збірником вправ І.О. Леута, В.І. Гончаров	20		
Лекція 12	Тема. <i>Прикметник</i>	2		<i>щотижня</i>
Лекція 13	Тема. <i>Дієслово</i>	2		<i>щотижня</i>
Практичне заняття 11-13	Тема. <i>Дієслово.</i> Перелік питань: 1.Граматичні категорії. 2.Дієслівні основи. 3.Класи дієслів. 4.Форми теперішнього часу. 5. Форми майбутнього часу. 6. Форми минулого часу. 7.Іменні (неособові) дієслівні форми.	6		<i>1 раз на два тижні</i>

ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Силабус навчальної дисципліни
Старослов'янська мова



	Завдання: За збірником вправ І.О. Леута, В.І. Гончаров виконати вправи 59 (С. 89-90), 67 (С. 91), 97 (С. 96).108 (С. 98).			
Самостійна робота	Тема. <i>Числівник</i> . Питання для розгляду: 1. Кількісні числівники, творення та відмінювання їх. 2. Порядкові числівники. 3. Збірні числівники. 4. Дробові числівники Завдання для виконання: З тексту 3 (С. 134) виписати числівники та визначити розряди (за збірником І. О. Леути, В. І. Гончарова).	20		
Лекція 14	Тема. <i>Службові частини мови</i>	2		<i>щотижня</i>
Лекція 15	Тема. <i>Синтаксис</i> .	2		<i>щотижня</i>
Практичне заняття 14-15	Тема. <i>Синтаксис</i> Перелік питань : 1.Порядок слів у реченні. 2.Типи речень за метою висловлення. Односкладні речення. 3.Просте ускладнене речення. 4.Двоскладні речення. 5. Складні речення. 6.Давальний самостійний. Завдання: За збірником вправ І.О. Леута, В.І. Гончаров виконати вправи 1 (С. 117), 2 (С. 118), 2 (С. 121).	4		<i>1 раз на два тижні</i>
Самостійна робота	Тема. <i>Синтаксис</i> . Питання для розгляду; 1.Головні члени речення. 2.Другорядні члени речення. Завдання для виконання: Прочитати та перекласти текст 5 (С. 138), визначити головні та другорядні члени речення (за збірником І. О. Леути, В. І. Гончарова).	20		

5. Види і зміст контрольних заходів

Вид заняття/роботи	Вид контрольного заходу	Зміст контрольного заходу*	Критерії оцінювання та термін виконання*	Усього балів
1	2	3	4	5
Поточний контроль				
Практичне заняття №1	Усне опитування. Групові роботи на практичному	Перевірка теоретичного матеріалу.	5 балів отримує студент, якщо завдання виконано без жодної помилки; 4 бала отримує студент, якщо	5

ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Силабус навчальної дисципліни
Старослов'янська мова



			завдання виконано на 80%; 3 бали отримує студент, якщо завдання виконано на 50%, 2 бали, якщо студент орієнтується у теоретичному матеріалі, 1 бал при виконанні одного з практичних завдань..	
Практичне заняття №2-3	Усне опитування. Групова робота на практичному тест	Перевірка теоретичного матеріалу. Виконання практичних завдань	5 балів отримує студент, якщо завдання виконано без жодної помилки; 4 бала отримує студент, якщо завдання виконано на 80%; 3 бали отримує студент, якщо завдання виконано на 50%, 2 бали, якщо студент орієнтується у теоретичному матеріалі, 1 бал при виконанні одного з практичних завдань..	5
Практичне заняття № 4-6	Усне опитування. Групова робота на практичному тест	Перевірка теоретичного матеріалу. Виконання практичних завдань	5 балів отримує студент, якщо завдання виконано без жодної помилки; 4 бала отримує студент, якщо завдання виконано на 80%; 3 бали отримує студент, якщо завдання виконано на 50%, 2 бали, якщо студент орієнтується у теоретичному матеріалі, 1 бал при виконанні одного з практичних завдань	5
Практичне заняття № 7-8	Усне опитування. Групова робота на практичному тест	Перевірка теоретичного матеріалу. Виконання практичних завдань	5 балів отримує студент, якщо завдання виконано без жодної помилки; 4 бала отримує студент, якщо завдання виконано на 80%; 3 бали отримує студент, якщо завдання виконано на 50%, 2 бали, якщо студент орієнтується у теоретичному матеріалі, 1 бал при виконанні одного з практичних завдань	5
Практичне заняття № 9-10	Усне опитування. Групова робота на практичному тест	Перевірка теоретичного матеріалу. Виконання тестових завдань	5 балів отримує студент, якщо завдання виконано без жодної помилки; 4 бала отримує студент, якщо завдання виконано на 80%; 3 бали отримує студент, якщо завдання виконано на 50%, 2 бали, якщо студент орієнтується у теоретичному матеріалі, 1 бал при виконанні одного з практичних завдань	5
Практичне заняття № 11-13	Усне опитування. Групова робота на практичному тест	Перевірка теоретичного матеріалу.	5 балів отримує студент, якщо завдання виконано без жодної помилки; 4 бала отримує студент, якщо	5

ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Силабус навчальної дисципліни
Старослов'янська мова



		Виконання практичних завдань	завдання виконано на 80%; 3 бали отримує студент, якщо завдання виконано на 50%, 2 бали, якщо студент орієнтується у теоретичному матеріалі, 1 бал при виконанні одного з практичних завдань	5
Практичне заняття № 14-15	Усне опитування. Групова робота на практичному тест	Перевірка теоретичного матеріалу.	5 балів отримує студент, якщо завдання виконано без жодної помилки; 4 бала отримує студент, якщо завдання виконано на 80%; 3 бали отримує студент, якщо завдання виконано на 50%, 2 бали, якщо студент орієнтується у теоретичному матеріалі, 1 бал при виконанні одного з практичних завдань	5
		Виконання практичних завдань		5
Усього за поточний контроль	4			60
Підсумковий контроль				
екзамен	Теоретичне завдання	Питання для підготовки: 1. Сучасні слов'янські народи і їх мови. Три групи слов'янських мов. Мовна спорідненість слов'янських народів. Найдавніші відомості про слов'ян. 2. Іменники з основою на *-а, -*ја - (1-й тип). Відмінкові форми в усіх трьох числах. 3. Історія виникнення і розвитку старослов'янської мови. Основні історичні джерела. Значення старослов'янської писемності у боротьбі за незалежність слов'ян. 4. Іменники з основою на *-о, -*јѡ - (2-й тип) та з основою на *-ѣ (3-й тип). 5. Питання про народну основу старослов'янської мови. Внесок вітчизняних і зарубіжних славістів у розробку цього питання. 6. Іменники з основою на *-ї (4-й тип) та іменники з основою на *ѣ (довгий) (5-й тип). Відмінювання в однині, двоїні і множині. 7. Характеристика кириличної азбуки у порівнянні з сучасним українським і російським алфавітами. Букви кирилиці та їх звукове значення. Числове значення букв кирилиці. 8. Словотвір іменників. Суфікси для творення іменників. Складні іменники. 9. Старослов'янська мова - найдавніша слов'янська літературна мова. Наукове і практичне значення вивчення старослов'янської мови. 10. Категорія роду, числа і відмінка іменника. Типи відмінювання іменників у старослов'янській мові (за основами). 11. Діяльність перших слов'янських просвітителів Кирила і Мефодія. 12. Синтаксичні особливості простого речення старослов'янської мови (безприйменникове керування, зворот	1. В повному обсязі володіє навчальним матеріалом, вільно самостійно та аргументовано його викладає під час усних виступів та письмових відповідей, глибоко та всебічно розкриває зміст теоретичних питань та практичних завдань, використовуючи при цьому обов'язкову та додаткову літературу. Правильно вирішив усі тестові завдання. 2. Достатньо повно володіє навчальним матеріалом, обґрунтовано його викладає під час усних виступів та письмових відповідей, в основному розкриває зміст теоретичних питань та практичних завдань, використовуючи при цьому обов'язкову літературу. Але при викладанні деяких питань не вистачає достатньої глибини та аргументації, допускаються при цьому окремі несуттєві неточності та незначні помилки. Правильно вирішив більшість тестових завдань. 3. В цілому володіє навчальним матеріалом викладає його основний зміст під час	20
				15-20



		"давальний самостійний", вираження заперечення та ін.). 13. Найважливіші глаголичні пам'ятки старослов'янської писемності. 14. Займенник. Особові займенники 1-ї і 2-ї особи та зворотний займенник. Повні та енклітичні форми особових та зворотного займенників у давальному і знахідному відмінках. 15. Старослов'янське письмо. Глаголиця і кирилиця, їх походження і поширення в країнах слов'янського світу. 16. Іменники з основами на приголосний -ЕН, -ЕС, -ЕТ, -ЕР (6-й тип). Відмінкові форми їх у всіх трьох числах (відмінювання). 17. Доля дифтонгічних сполучень *og, *ol, *er, *el між приголосними; *og, *ol перед приголосними на початку слова. 18. Склад і відмінювання кількісних числівників. 19. Доля сполучень КВѢ, ГВѢ, ХВИ. Зміни груп КТ, ГТ перед -І-. 20. Іменники (нечленні, або короткі) форми прикметників. Їх відмінності в граматичному значенні, синтаксичному вживанні та відмінюванні. 21. Фонетична структура слова. Дія закону відкритого складу; побудова складу за принципом висхідної звучності. Поняття про складотворчі приголосні. 22. Неособові займенники. Розряди неособових займенників. Відмінювання неособових займенників. 23. Походження слов'янських мов. Праслов'янська мова в сім'ї індоєвропейських мов. 24. Займенникові (членні, або повні) форми прикметників. Їх відмінності в граматичному значенні, синтаксичному вживанні та відмінюванні. 25. Голосні старослов'янської мови. 26. Структура старослов'янської лексики. 27. Найдавніша територія поширення давньослов'янських мов і подальше розселення слов'ян. Перші слов'янські державні об'єднання. 28. Перфект, його значення, творення й відмінювання. 29. Голосний Ъ, його походження і вимова в старослов'янській мові. 30. Дієприкметник. Пасивні дієприкметники теперішнього часу і минулого часу. Іменні й займенникові форми. Відмінювання нечленних і членних пасивних дієприкметників. 31. Приголосні старослов'янської мови. Класифікація їх за місцем і способом творення. 32. Дієприкметник. Активні дієприкметники теперішнього й минулого часу. Відмінювання нечленних і членних форм. 33. Система голосних звуків праслов'янської мови у порівняльно-історичному висвітленні. 34. Творення і відмінювання займенникових прикметників.	усних виступів та письмових відповідей, але без глибокого всебічного аналізу, обґрунтування та аргументації, без використання необхідної літератури допускаючи при цьому окремі суттєві неточності та помилки. Правильно вирішив половину тестових завдань. 4. Не в повному обсязі володіє навчальним матеріалом. Фрагментарно, поверхово (без аргументації та обґрунтування) викладає його під час усних виступів та письмових відповідей, недостатньо розкриває зміст теоретичних питань та практичних завдань, допускаючи при цьому суттєві неточності, правильно вирішив меншість тестових завдань. 5. Частково володіє навчальним матеріалом не в змозі викласти зміст більшості питань теми під час усних виступів та письмових відповідей, допускаючи при цьому суттєві помилки. Правильно вирішив окремі тестові завдання 6. Не володіє навчальним матеріалом та не в змозі його викласти, не розуміє змісту теоретичних питань та практичних завдань. Не вирішив жодного тестового завдання.	15
				10-15
				5-10
				0-5

ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Силабус навчальної дисципліни
Старослов'янська мова



		Фонетичні процеси у флексіях повних прикметників. 35. Система приголосних праслов'янської мови та їх генетичний зв'язок з праіндоєвропейськими. Спрощення системи проривних; втрата придиховості і лабіальності. Зміна *S на X у певних фонетичних умовах. 36. Прислівник. Первинні і похідні прислівники. Займенникові прислівники, їх творення. Відіменні прислівники. 37. Звукові процеси праслов'янської мови, пов'язані з дією закону відкритого складу; монофтонгізація дифтонгів; поява носових /e/, /o/. 38. Творення ступенів порівняння прикметників. 39. Кирилична азбука, її джерела, запозичені та оригінальні букви. Звукове й числове значення букв. 40. Плосквामперфект, його значення, творення й відмінювання. 41. Доля сполучень зредукованих з наступним сонорним приголосним (ър, ьр, ьл, ьл). 42. Дієслово. Основні граматичні категорії дієслова: вид, спосіб, час, стан, особа. Особові та іменні дієслівні форми. Дві основи дієслова. 43. Дисиміляція *tt, *dt. Спрощення в групах приголосних. 44. Теперішній час дієслова. Особові форми дієслів теперішнього часу тематичних (I - IV кл.) і нетематичних (V кл.) дієслів. 45. Неперехідне і перехідне пом'якшення в групах приголосних з наступним Й: сонорні у сполученні з Й; доля сполучень "губний + й". 46. Форми дієслів майбутнього часу прості і складені. Відмінювання їх. 47. Перше перехідне пом'якшення (1-а палаталізація) задньоязикових Г, К, Х перед голосним переднього ряду. 48. Форми минулого часу. Аорист (творення і відмінювання). 49. Друге і третє перехідне пом'якшення (2-а і 3-я палаталізація) Г, К, Х. 50. Утворення імперфекту. Особові форми імперфекта в однині, множині і в двойні. 51. Кириличні пам'ятки старослов'янської мови. 52. Інфінітив і супін. Їх значення, творення і синтаксична роль. 53. Найдавніші чергування голосних звуків (якісні і кількісні) у праслов'янській мові. 54. Наказовий спосіб дієслів, його значення, утворення. Походження особових форм. 55. Занепад зредукованих голосних Ъ, Ь. Слабка і сильна позиція зредукованих. 56. Умовний спосіб, його значення, творення і відмінювання. 57. Занепад зредукованих голосних Ъ, Ь. Слабка і сильна позиція зредукованих. 58. З історії слов'янської палеографії		
--	--	---	--	--

ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Силабус навчальної дисципліни

Старослов'янська мова



	Практичне завдання	підсумкове завдання на сторінці CE3H Moodle https://moodle.znu.edu.ua/course/view.php?id=2618	Правильно виконане завдання	10
		підсумковий тест на сторінці CE3H Moodle https://moodle.znu.edu.ua/course/view.php?id=2618	Пройдено тест	10
Усього за підсумковий контроль				40

Шкала оцінювання ЗНУ: національна та ECTS

За шкалою ECTS	За шкалою університету	За національною шкалою	
		Екзамен	Залік
A	90 – 100 (відмінно)	5 (відмінно)	Зараховано
B	85 – 89 (дуже добре)	4 (добре)	
C	75 – 84 (добре)		
D	70 – 74 (задовільно)	3 (задовільно)	
E	60 – 69 (достатньо)		
FX	35 – 59 (незадовільно – з можливістю повторного складання)	2 (незадовільно)	Не зараховано
F	1 – 34 (незадовільно – з обов’язковим повторним курсом)		

6. Основні навчальні ресурси

Рекомендована література

Основна

1. Леута О. І. Старослов'янська мова. Київ : Інкос, 2007. 255 с.
2. Майборода А. Старослов'янська мова. Київ.: Вища школа, 1975. 267 с.
3. Моренець В. В. Старослов'янська мова. Київ : Наукова думка, 1973. 134 с.
4. Станівський М. Ф. Старослов'янська мова. Київ : Наукова думка, 1983. 253 с.
5. Царалунга І.Б. Старослов'янська мова. Навчальний посібник. Львів: "Новий Світ-2000", 2024. 188 с.

Додаткова

1. Белей Л., Белей О. Старослов'янсько-український словник. Львів : Монастир Монахів Студит, 2001. 317 с.
2. Гнатюк Л.П. Старослов'янська мова. Київ 2015. 249 с.
3. Ільченко І. Старослов'янська лексика в художньому просторі роману П. Загребельного «Євпраксія». Актуальні питання гуманітарних наук: міжвузівський збірник наукових праць молодих вчених Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. 2025. Вип. 88. Т.1. С.238-244.
4. Ільченко І. Старослов'янська мова : методичні рекомендації до практичних занять. Запоріжжя : ЗНУ, 2020. 47 с.



5. Леуга О.І. Гаврилюк О. Р. Старослов'янська мова : навчально-методичний комплекс. Київ : НПУ імені М.П.Драгоманова, 2018. 300 с.

6. Новак О. М. Старослов'янська мова: методичні вказівки до курсу. Одеса : Астропринт, 2021. 48 с.

Інформаційні ресурси

1. Белей Л., Белей О. Старослов'янсько-український словник. URL: <https://archive.org/details/sl0vn25>

2. ЕНЦИКЛОПЕДІЇ «УКРАЇНСЬКА МОВА» URL: <http://litopys.org.ua/ukrmova/um.htm>

3. Палеографія URL: [Opera - \[Палеографія. Українська мова. Енциклопедія.\]](#)

Регуляції і політики курсу

Відвідування лекційних та практичних занять є обов'язковим. Студентам, які за певних обставин не можуть відвідувати практичні заняття регулярно, необхідно узгодити із викладачем графік індивідуального відпрацювання пропущених занять.

Відпрацювання занять здійснюється усно у формі співбесіди за питаннями, визначеними планом заняття або письмово.

Політика академічної доброчесності Усі письмові роботи (доповіді, повідомлення), що виконуються студентами під час проходження курсу, перевіряються на наявність плагіату за допомогою спеціалізованого програмного забезпечення. Відповідно до чинних правових норм, плагіатом вважатиметься: копіювання чужої наукової роботи чи декількох робіт та оприлюднення результату під своїм іменем; копіювання власного та запозиченого тексту без належного цитування джерел. Будь-яка ідея, думка чи речення, ілюстрація чи фото, яке ви запозичуєте, має супроводжуватися посиланням на першоджерело. Роботи, у яких виявлено ознаки плагіату, до розгляду не приймаються і відхиляються без права перескладання. Висока академічна культура та європейські стандарти якості освіти, яких дотримуються у ЗНУ, вимагають від дослідників відповідального ставлення до вибору джерел.

Рекомендована база даних для пошуку джерел: електронні ресурси Національної бібліотеки ім. Вернадського: <http://www.nbuv.gov.ua>

Використання комп'ютерів/телефонів на занятті. Використання мобільних телефонів, планшетів та інших гаджетів під час лекційних та практичних занять дозволяється винятково з навчальною метою (для уточнення певних даних, перевірки правопису, отримання довідкової інформації тощо).

Результати навчання за курсом, здобуті шляхом неформальної та/або інформальної освіти, визнаються за умови їх відповідності освітньому компоненту, передбаченим освітньою програмою результатам навчання та підтверджені відповідним документом (диплом, сертифікат, свідоцтво тощо). Можливими видами діяльності для неформальної та/або інформальної освіти може бути участь у студентських олімпіадах, конкурсах студентських наукових робіт, конференціях.

Комунікація Базовою платформою для комунікації викладача зі студентами є електронна система Moodle ЗНУ. Важливі повідомлення загального характеру регулярно розміщуються викладачем на форумі курсу. Для персональних запитів використовується сервіс приватних повідомлень. Для оперативного отримання повідомлень про оцінки та нову інформацію, розміщену на сторінці курсу у Moodle ЗНУ, будь ласка, переконайтеся, що адреса електронної пошти, зазначена у вашому профайлі на Moodle ЗНУ, є актуальною. Якщо за технічних причин доступ до Moodle ЗНУ є неможливим або ваше питання потребує термінового розгляду, направте електронного листа з позначкою «Важливо» на адресу irynailchenko2017@gmail.com



ДОДАТКОВА ІНФОРМАЦІЯ

ГРАФІК ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ НА 2025-2026 н.р. доступний за адресою: https://sites.znu.edu.ua/navchalnyj_viddil/1635.ukr.html.

НАВЧАННЯ ТА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ ОСВІТИ. Перевірка набутих студентами знань, навичок та вмінь є невід'ємною складовою системи забезпечення якості освіти і проводиться відповідно до Положення про організацію та методику проведення поточного та підсумкового семестрового контролю навчання студентів ЗНУ <https://lnk.ua/gk4x2wkVy>.

ПОВТОРНЕ ВИВЧЕННЯ ДИСЦИПЛІН. Наявність академічної заборгованості до 6 навчальних дисциплін (у тому числі проходження практики чи виконання курсової роботи) за результатами однієї екзаменаційної сесії є підставою для надання студенту права на повторне вивчення зазначених навчальних дисциплін. Процедура повторного вивчення визначається Положенням про порядок повторного вивчення навчальних дисциплін та повторного навчання у ЗНУ: <https://lnk.ua/9MVwgEpVz>.

ВИРІШЕННЯ КОНФЛІКТІВ. Порядок і процедури врегулювання конфліктів, пов'язаних із корупційними діями, зіткненням інтересів, різними формами дискримінації, сексуальними домаганнями, міжособистісними стосунками та іншими ситуаціями, що можуть виникнути під час навчання, регламентуються Положенням про порядок і процедури вирішення конфліктних ситуацій у ЗНУ: <https://lnk.ua/EYN6GpVZ>.

Конфліктні ситуації, що виникають у сфері стипендіального забезпечення здобувачів вищої освіти, вирішуються стипендіальними комісіями факультетів, коледжів та університету в межах їх повноважень, відповідно до: Положення про порядок призначення і виплати академічних стипендій у ЗНУ: <https://lnk.ua/QRVdWGwe3>; Положення про призначення та виплату соціальних стипендій у ЗНУ: <https://lnk.ua/3R4avGqeJ>.

ПСИХОЛОГІЧНА ДОПОМОГА. Телефон довіри практичного психолога **Марті Ірини Вадимівни** (061) 228-15-84, (099) 253-78-73 (щоденно з 9 до 21).

УПОВНОВАЖЕНА ОСОБА З ПИТАНЬ ЗАПОБІГАННЯ ТА ВИЯВЛЕННЯ КОРУПЦІЇ

Запорізького національного університету: **Банах Віктор Аркадійович**

Електронна адреса: v_banakh@znu.edu.ua

Гаряча лінія: тел. (061) 227-12-76, факс 227-12-88

РІВНІ МОЖЛИВОСТІ ТА ІНКЛЮЗИВНЕ ОСВІТНЄ СЕРЕДОВИЩЕ. Центральні входи усіх навчальних корпусів ЗНУ обладнані пандусами для забезпечення доступу осіб з інвалідністю та інших маломобільних груп населення. Допомога для здійснення входу у разі потреби надається черговими охоронцями навчальних корпусів. Спеціалізована допомога: (061) 228-75-11 (начальник охорони). Порядок супроводу (надання допомоги) осіб з інвалідністю та інших маломобільних груп населення у ЗНУ: <https://lnk.ua/5pVJr17VP>.

РЕСУРСИ ДЛЯ НАВЧАННЯ

НАУКОВА БІБЛІОТЕКА: <https://library.znu.edu.ua/>. Графік роботи абонементів: понеділок-п'ятниця з 08.00 до 16.00; вихідні дні: субота і неділя.

СИСТЕМА ЕЛЕКТРОННОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАВЧАННЯ ЗАПОРІЗЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ (СЕЗН ЗНУ): <https://moodle.znu.edu.ua/>.

ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Силабус навчальної дисципліни
Старослов'янська мова



Посилання для відновлення паролю: <https://moodle.znu.edu.ua/mod/page/view.php?id=133015>.

ЦЕНТР ІНТЕНСИВНОГО ВИВЧЕННЯ ІНОЗЕМНИХ МОВ: <https://sites.znu.edu.ua/child-advance/>.